

placing non-agrarian production facilities, livestock farms and pig farms of various capacities, organization of growing crop products with a high proportion of manual work, introducing modern methods of agro-logistics, etc.

Rural development represents providing solutions to the problems of the rural population, on the bases of using the resource potential of the united territorial communities, as well as on initiative of rural communities in order to eliminate the asymmetry and qualitative improvement of the living environment on the basis of increasing the availability of basic services for inhabitants of settlements that are not centers of DTC. Taking into account the negative role of the corporate sector of agriculture as a factor of decrease trend in all the components of the rural sector since the mid-2000's, the complementarity of the development of its key components will be ensured through the active development of the family farm structure, which is an effective tool for the revival of agricultural activity in crisis zones, in remote and peripheral rural communities. The complementarity also directly contributes to overcoming poverty and unemployment of rural residents.

Key words: rural sector, agriculture, rural areas, balanced development, regions, united territorial communities, rural communities, family farms.

Надійшла 05.04.2018 р.

УДК 338.49:332.122

ТОМАШУК І.В., асистент

Вінницький національний аграрний університет

Tomashuk.inna@ukr.net

ПРІОРИТЕТИ РОЗВИТКУ ІНФРАСТРУКТУРИ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ ЯК СКЛАДОВОЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Розглянуто проблеми розвитку виробничої та соціальної інфраструктури сільських територій. Проаналізовано динаміку основних складових розвитку інфраструктури сільських територій та їх вплив на соціально-економічне становище Вінницького регіону. Аргументовано вплив аграрного виробництва на розвиток інфраструктури сільських територій. Акцентовано, що розвиток сільських територій сьогодні характеризується загостренням низки проблем, найактуальнішими з яких є демографічна криза, занепад соціальної інфраструктури, безробіття та бідність, а головне – не врегульовано питання землекористування.

Досліджено стратегічне значення багатофункціонального розвитку сільських територій з урахуванням досвіду країн-членів Європейського Союзу, країн-членів Ради Європи. Доведено, що забезпечення ефективного розвитку інфраструктури сільських територій потрібно починати з розроблення державної програми розвитку окремого населеного пункту, з урахуванням природних особливостей території. Визначено, що вирішенням глобальних проблем розвитку сільських територій є запровадження на селі несільськогосподарських видів діяльності, зокрема екоінновацій.

Ключові слова: сільські території, соціальна інфраструктура, аграрний сектор, реформування, стратегія, інновації, ресурсний потенціал, регіональна політика.

Постановка проблеми. Інфраструктура сільських територій являє собою один із основних чинників, котрі характеризують якість та рівень життя сільського населення. Сьогоднішній стан інфраструктури сільських територій характеризується рівнем розвитку сільськогосподарського виробництва. Нині переважна більшість сільського населення зайнята у сільськогосподарському виробництві, оскільки це є основним видом діяльності на селі. Сільські території займають особливе місце у соціально-економічному житті України. Сільське господарство є життєво необхідною галуззю народного господарства, адже понад 75 % фонду споживання формується за рахунок продукції сільського господарства. Низька престижність сільськогосподарської праці та неналежні умови життєдіяльності на селі не сприяють формуванню умов для покращення розвитку сільських територій, в зв'язку з цим, важливе значення має підвищення рівня розвитку інфраструктури сільських територій, від якої залежить не лише добробут та соціальна захищеність сільського населення, а й ефективність виробничої діяльності на селі.

У зв'язку з цим, розвиток сільських територій є одним з основних пріоритетів державної політики України, спрямованої на підвищення стандартів життя сільського населення, зростання ефективності функціонування аграрного сектору, покращення стану довкілля та поліпшення якості людського капіталу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій показав, що перешкоди розвитку інфраструктури сільських територій перебувають у центрі уваги наукових розвідок багатьох науковців та практиків-економістів, соціологів, фахівців з сільського господарства та державного управління, політиків.

Значний внесок в дослідження розвитку інфраструктури сільських територій доповнили А. Авчухова, О. Кочемировська [2], M.Victor, A.Villalobos [3], X. Wang, H. Jikun, Z. Linxiu, R. Scott [4], П. Саблук, І. Гончарук [6], В. Горин [7], М. Жибак [10], Г. Калетнік [11], Р. Leuba, J. Müllers, G. Buchenrieder [12], Ю. Лупенко [13], Р. Магійович [15], В. Мацьків [16], Ю. Помаз [17], J. Martinez, С. Julio [19], О. Яценко [20] та інші. Проте, проблеми та перспективи розвитку інфраструктури сільських територій є надзвичайно актуальним питанням і потребують подальшого вивчення з метою вирішення завдань поліпшення якості життя сільського населення і вивчення регіональних особливостей розвитку виробничої та соціально-культурної інфраструктури сільських територій.

Мета дослідження полягає у проведенні оцінки рівня розвитку інфраструктури сільських територій, визначенні слабких місць та розробці практичних рекомендацій щодо покращення фінансування її розвитку.

Матеріал і методика дослідження. Дослідження питань розвитку інфраструктури сільських територій обумовили доцільність використання сучасних методів загальнонаукового та економічного пізнання суспільно-господарських явищ і процесів. У дослідженні було використано історичний, монографічний, статистичного аналізу, графічний та інші методи з метою збереження, розробки нових принципів підходів до виявлення існуючих резервів розширеного відтворення інфраструктури сільських територій, котрі базуються на вдосконаленні інституціональних та організаційних основ використання потенціалу регіональних господарських систем.

Основні результати дослідження. На розвиток інфраструктури сільських територій України має безпосередній вплив аграрний сектор. Хоча, сьогодні він характеризується незначними позитивними змінами, але покращення інфраструктури сільських територій (рис.1) не відбувається і вирішення цього питання залишається важливою проблемою в державі.

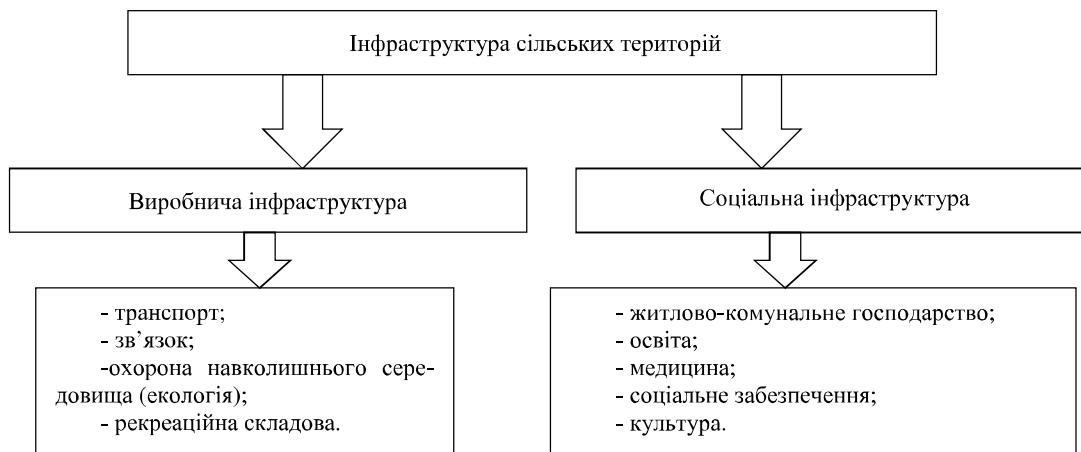

Рис. 1. Основні складові інфраструктури сільських територій.

Сільські території – це не тільки просторовий базис виробництва, а й природне середовище та місце життєдіяльності людей. Саме тому від людини, її культурно-освітнього рівня, професійної підготовки, політичної активності, навичок, вмотивованості, бажання та вміння працювати і господарювати залежить ефективність використання території [2,14].

Ефективний розвиток сільських територій визначається багатьма складовими, однією з яких є соціальна інфраструктура. Остання має задовольняти життєві потреби провідної продуктивної сили суспільства – людини, та тим самим сприяти розвитку сільської економіки.

Наявність ефективно функціонуючої соціальної інфраструктури сільських територій є одним із визначальних факторів не лише соціальної стабільності, але й ефективного господарювання. Відсутність важливих структурних елементів соціальної сфери, зокрема належних освітніх, медичних, культурних послуг, крім того відсутність якісних умов проживання та робочих місць є причиною масового відпливу робочої сили з сільської місцевості та занепаду сільських територій [8,15].

За даними головного управління статистики у Вінницькій області, медична складова соціальної інфраструктури Вінницького регіону характеризується низхідними показниками (рис. 2).

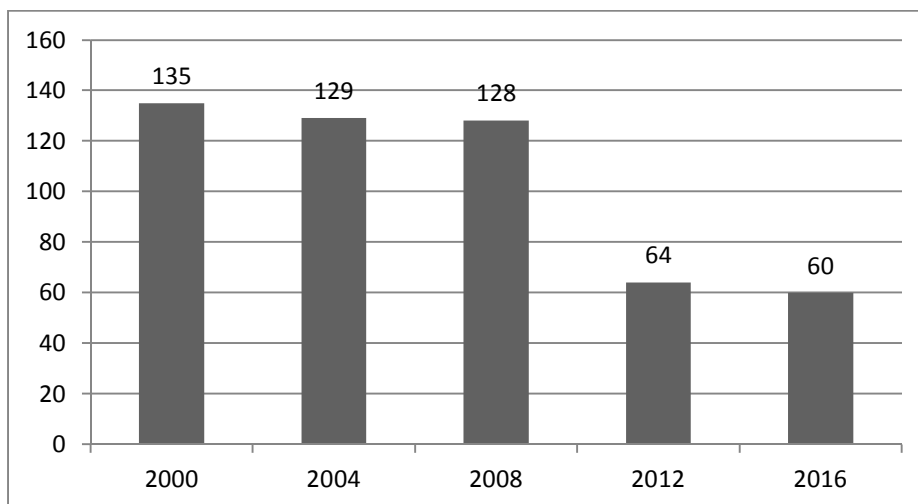

Рис. 2. Динаміка кількості закладів охорони здоров'я у Вінницькій обл., (2000-2016 рр.), од.
*Джерело: сформовано автором на основі [5].

Незважаючи на скорочення кількості закладів охорони здоров'я у Вінницькій області, загальна кількість захворювань населення зросла. Так за даними звіту про виконання паспорта бюджетної програми місцевого бюджету станом на 31.12.2017 року, Департамент охорони здоров'я Вінницької ОДА звітує про те, що кількість пролікованих хворих у стаціонарі за 2017 рік склала 39872 особи, що на 5691 особу більше у порівнянні з плановим показником.

У Вінницькому регіоні з 2011 року був запущений пілотний проект з реформування системи охорони здоров'я. В рамках медичної реформи передбачалися зміни у роботі первинної медицини, екстреної медицини, упровадження медичного страхування, скорочення кількості медустанов і відкриття амбулаторій сімейної медицини. На жаль, якість та доступність медичних послуг в регіоні не покращилися. Державна політика у сфері охорони здоров'я сьогодні є неефективною.

До складових соціальної інфраструктури сільських територій належить освіта. Освітня складова складається із багатьох показників, серед них:

- кількість закладів освіти, од.;
- кількість учнів загальноосвітніх закладів, тис. осіб;
- кількість вчителів загальноосвітніх закладів, тис. осіб.

Так, за даними головного управління статистики у Вінницькій області кількість закладів освіти у період з 2000 до 2017 роки в Вінницькому регіоні значно скоротилась (рис. 3).

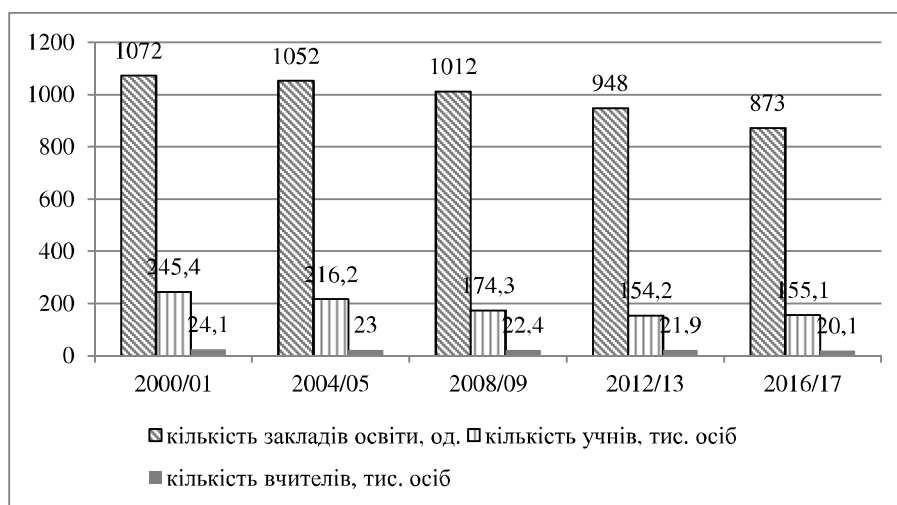

Рис. 3. Динаміка основних показників загальноосвітніх навчальних закладів (на початок навчального року) у Вінницькій обл., (2000-2001–2016-2017 рр.)

*Джерело: сформовано автором на основі [5]

У 2016-2017 навчальному році кількість закладів освіти скоротилась на 19 %. Крім того, кількість учнів зменшилась на 37 %. Також, проглядається тенденція щодо зменшення кількості вчителів у загальноосвітніх навчальних закладах Вінницького регіону. У 2016-2017 навчальному році їх кількість скоротилась на 17 %. Зниження показників освітньої складової інфраструктури сільських територій є наслідками несприятливої демографічної ситуації, що є причиною зменшення чисельності населення в сільській місцевості. Крім того, інституційне гарантування державної політики з приводу ефективного функціонування сільських територій є недостатнім.

За даними головного управління статистики у Вінницькій області, соціальна складова інфраструктури Вінницького регіону в частині пенсійного забезпечення характеризується значним зменшенням кількості пенсіонерів та зменшенням середнього розміру місячної пенсії у доларовому еквіваленті (рис. 4).

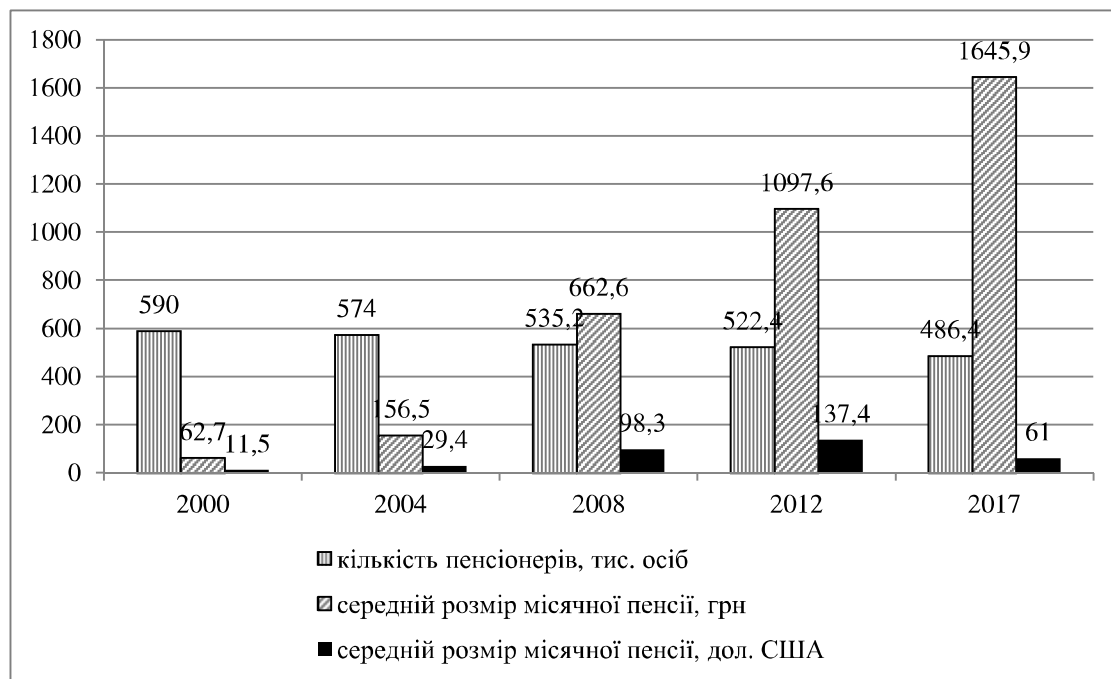

Рис. 4. Середній розмір місячної пенсії та кількість пенсіонерів у Вінницькій обл., (2000-2017 рр.)

*Джерело: сформовано автором на основі [5].

Так у 2000 році Вінницький регіон налічував 590 тис. пенсіонерів, а у 2017 році цей показник знизився на 103,6 тис. осіб. Середній розмір місячної пенсії у 2012 році становив 137,4 дол. США, а у 2017 знизився на 56 % відповідно. Причиною неефективного пенсійного забезпечення є економічна криза в Україні та невдала пенсійна реформа.

Проаналізуємо одну із складових виробничої інфраструктури сільських територій до якої належить транспорт. До характеристик транспортної складової належать такі показники як вантажообіг та обсяг перевезених вантажів Вінницького регіону (табл.1).

Таблиця 1 – Вантажні перевезення у 2017 році

Показник	Вантажообіг		Перевезено (відправлено) вантажів	
	млн ткм	у % до 2016 р.	тис. т	у % до 2016 р.
Транспорт	27270,5	108,6	22396,1	106,2
залізничний	26323,9	108,9	17040,2	101,3
автомобільний	946,6	101,8	5355,9	125,5

*Джерело: сформовано автором на основі [5].

За даними головного управління статистики у Вінницькій області транспортна складова інфраструктури Вінницького регіону у 2017 році має позитивні тенденції. Вантажообіг у 2017 році у порівнянні з 2016 роком збільшився на 8,6 %, а обсяг перевезення вантажів у 2017 році збільшився на 6,2 % в порівнянні з 2016 роком. Така ситуація пояснюється підвищенням рівня

підприємницької діяльності в регіоні. Для порівняння наведемо дані по те, що у 2015 році перевезення вантажів усіма видами транспорту становили 20444,3 тис. т, а вантажообіг склав 20011,4 млн ткм.

Вінниччина є аграрним регіоном. Від рівня розвитку аграрного виробництва, залежить розвиток інфраструктури сільських територій регіону.

За роки становлення української незалежної держави на селі було проведено глибокі структурні реформи. На етапі реформування були радикально реконструйовані земельні та майнові відносини, крім того, було засновано організаційно-правові структури ринкової орієнтації на основі приватної власності на землю та майно. Також, зазнали змін форми організації праці, зокрема: індивідуальної, сімейної та колективної.

Сільські території стали осередком підвищеної економічної активності, також зросла їх інвестиційна привабливість. Наразі, у розвитку сільських територій існує низка актуальних проблем, які не лише залишилися у спадок від минулої адміністративної системи, а й стали результатом окремих помилок у їх реформуванні, недостатньої послідовності у здійсненні реформ (рис. 5).

Рис. 5. Проблеми аграрного розвитку сільських територій

*Джерело: сформовано автором на основі [20].

Сьогодні вирішенням проблем розвитку сільських територій та ефективного їх функціонування, а разом з тим, покращення їх інфраструктури, може стати запровадження несільськогосподарських видів діяльності, зокрема – агротуризму та інше. Численні дослідження демонструють, що існує позитивна кореляція між несільськогосподарською зайнятістю та:

- вищим рівнем доходів сільських сімей;
- кращою здатністю диверсифікації джерел доходів;
- вищою продуктивністю сільськогосподарських видів діяльності.

Інші дослідження на тему несільськогосподарської зайнятості виявили позитивний зв'язок між кращою диверсифікацією несільськогосподарських видів діяльності, доходом та:

- рівнем освіти;
- якістю та доступом до інфраструктури послуг;
- якістю, цінами та організацією послуг;
- можливостями, що створені через виконання місцевих, регіональних та національних урядових політик;
- доступом до кредитних та фінансових послуг.

Запровадження несільськогосподарських видів діяльності на селі є одним із шляхів вирішення сучасних проблем розвитку сільських територій (рис. 6).

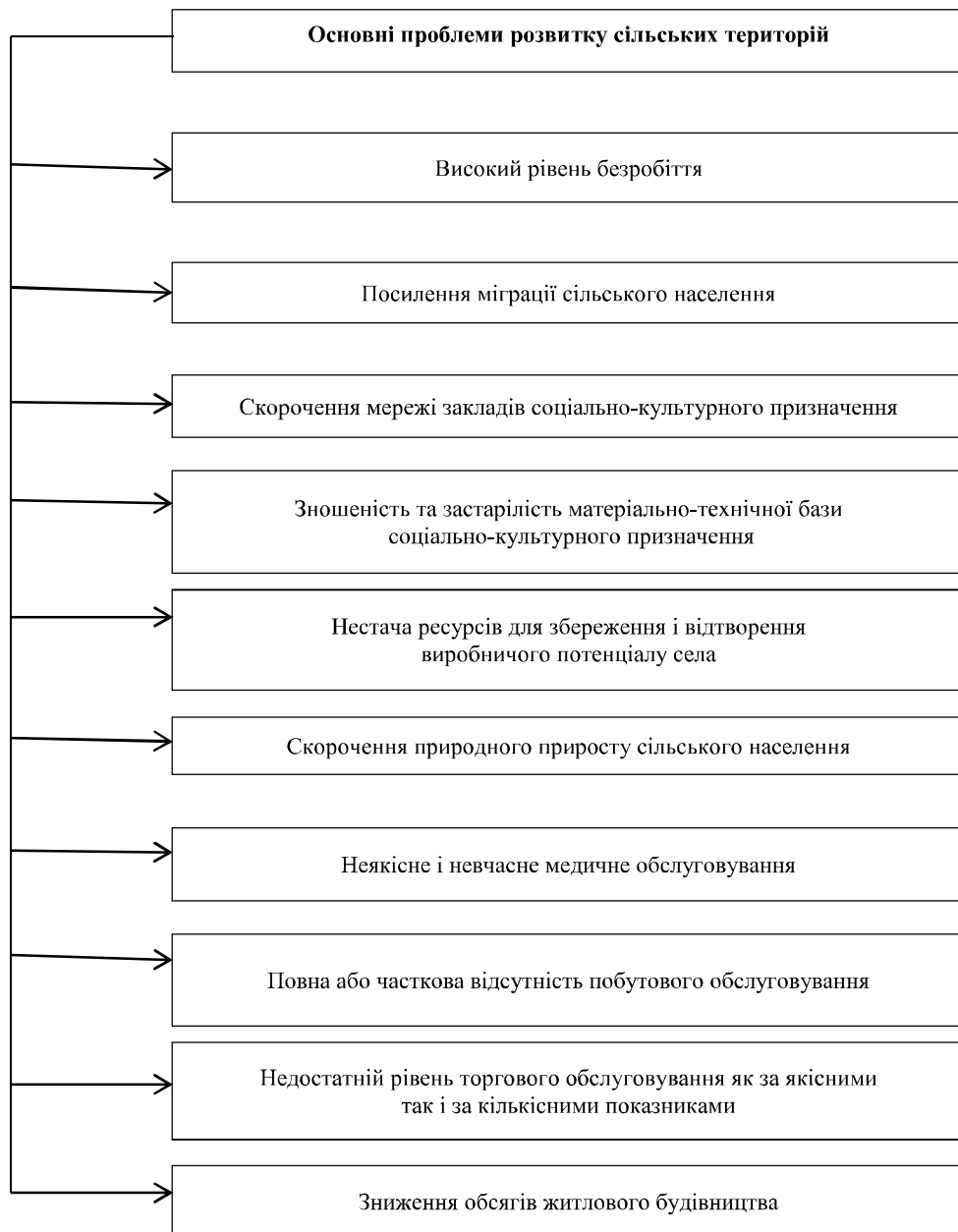

Рис. 6. Основні проблеми розвитку сільських територій

*Джерело: сформовано автором на основі [2].

Спираючись на досвід Європейського Союзу у сприянні розвитку несільськогосподарських видів господарської діяльності в сільській місцевості, необхідно визначити наступні основні потенційні напрями:

- діяльність у сфері сільського (зеленого) туризму;
- енергетичне виробництво на основі поновлюваних джерел;
- діяльність в галузі культури, мистецтва та національно-етнічної спадщини;
- регулювання земель та благоустрою ландшафтів;
- розвиток соціальних послуг;
- реалізація дистанційного надання послуг (інформація, торгівля, дослідження тощо) через використання Інтернету [7, 11, 18].

Як зазначає І. Гончарук, розвиток «зеленого бізнесу», який значною мірою сформований екологічними новинками – інноваціями для сталого розвитку, зокрема це продукти, процеси, організаційні зміни, інституційні фактори «озеленення» економіки, являються невід'ємною час-

тиною розвитку несільськогосподарських видів господарської діяльності на сільських територіях України. Крім того, концепція «зеленого бізнесу» уособлює собою впровадження різних «зелених» інновацій, які сприятимуть запровадженню «зеленої економіки» як організаційно-економічного механізму досягнення стабільності, вирішенню глобальних проблем розвитку сільських територій [6].

Досвід Ірландії свідчить про те, що саме державна політика є ефективним засобом щодо сприяння сільському процвітанню (заможності), зміцнення сільських цінностей. Ці складові базуються на прийнятті державою відповідних програм (декларацій), які сприятимуть інвестиціям в життєздатність та розвиток сільських районів, також збереженню сільського середовища, ефективному управлінню природними ресурсами. Крім того, сприятимуть підвищенню знань та впровадженню інновацій, підвищенню ефективності сільського управління та спрощення тиску фіскальних служб [1].

На думку Філіпа Леуба, сільські регіони у країнах-членах Ради Європи характеризуються соціальним, економічним та екологічним різноманіттям. Ці невідповідності стали більш помітними з моменту фінансової кризи 2008 року. Сьогодні перед сільськими регіонами Європи стоїть питання вирішення проблем територіальної єдності, соціальної стійкості, можливості для зайнятості та розвитку інфраструктури. На засіданні конгресу країн-членів Ради Європи 19 жовтня 2017 року було запропоновано розробляти нові стратегії розвитку сільських регіонів, які адаптуватимуться до специфічних особливостей сільської місцевості та сучасних умов їх існування. Дана стратегія базуватиметься на інвестиційному підході, що сприятиме покращенню інфраструктури та підвищенню добробуту сільських територій країн-членів Ради Європи [12].

Також соціально-економічна ситуація сільських територій України вимагає термінового виходу із системної кризи та вирішення соціальних проблем українського селянства. Пріоритетним завданням, наразі, є покращення рівня та якості життя населення країни, зокрема сільських територій, покращення його загального добробуту та збагачення духовно-моральними цінностями. Результатом цього має стати розвиток вільної, гуманної і відповідальної особистості. Такий підхід є основою у формуванні ефективного трудового потенціалу регіону, що стане «локомотивом» розбудови інфраструктури сільських територій.

Вивчаючи сільськогосподарський потенціал окремого регіону, можна стверджувати, що він здатний задовольнити потреби не тільки власного населення, а й формувати експорт агропромислової продукції. Для цього необхідно зосередитись не на експорті сировини, а на реалізації готових продуктів харчування на зовнішніх ринках. Тому розвиток сільської інфраструктури та підтримка сільського господарства мають бути однією з ключових сфер державної політики.

Як показує досвід, аграрна політика неспроможна повною мірою вирішувати проблеми розвитку сільських поселень. Активізація українського села можлива завдяки державній підтримці аграрної сфери у комплексі з розвитком сільських територій. Проте, не слід ігнорувати значимість удосконалення аграрного сектору з метою вирішення питань активізації села, оскільки нині саме він створює економічне підґрунтя для процвітання сільських населених пунктів [9, 13, 17].

Нині пріоритетним завданням органів державної влади та місцевого самоврядування є соціальне відродження села. Основні умови розвитку сільських територій викладено у новій редакції Концепції Державної цільової програми стійкого розвитку сільських територій на період до 2021 року. Однією з умов розвитку сільських територій є те, що підґрунтям відродження сільських територій має стати розвиток аграрних і неаграрних видів діяльності, спроможних створити необхідну фінансову базу для серйозних соціально-економічних трансформацій на селі й забезпечити належні умови проживання населення. Необхідно розробити нову парадигму управління аграрними підприємствами з метою підвищення ефективності їх економічної діяльності, впровадити комплексну програму розвитку сільських територій регіону шляхом створення ефективної системи взаємин на всіх рівнях державного управління [16, 19].

На думку М. Жибака, на сучасному етапі проблеми невідповідності рівня розвитку українського аграрного сектору та сільських територій в цілому з світовим рівнем та стандартами країн ЄС залишаються невирішеними. Нинішня аграрна політика, особливо в контексті внутрішньої підтримки аграрного товаровиробника, відзначається непослідовністю [10].

Нова епоха вимагає нових форм соціальної та територіальної організації, і завдання полягає в тому, щоб винайти їх на основі успішного систематизованого досвіду. Зарубіжний досвід

пропонує нам зосередитись на чіткому плануванні розвитку інфраструктури сільських територій та створенні нових форм об'єднань на селі – асоціацій підприємницького напрямку, які стимулюватимуть розвиток людського потенціалу та базуватимуться на принципах міської та сільської рівноваги [3, 4].

Загалом, Україна має сприятливі географічні, кліматичні, ресурсні та інші передумови для розвитку сільських територій, тому вона потенційно здатна стати державою з пріоритетним розвитком аграрного сектору та одним із світових постачальників на світові ринки екологічно чистих продуктів харчування.

Висновки. З проведених досліджень можна зробити висновки, що рівень інфраструктури сільських територій є одним із важливих внутрішніх факторів якості та життєвого рівня сільського населення. Сьогодні стан інфраструктури сільських територій багато в чому залежить від розвитку аграрного виробництва. Поєднання спільних зусиль держави, місцевих органів влади та суб'єктів господарювання є джерелом фінансового розвитку інфраструктури сільських територій. Крім того, сприяння розвитку несільськогосподарських видів економічної діяльності на селі має стати ключем до ефективного розвитку сільської інфраструктури.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. A better life in rural areas. Cork 2.0 declaration 2016. URL: <http://enrd.ec.europa.eu>. (дата звернення: 22.01.2018).
2. Авчухова А. М., Кочемировська О. О. Щодо проблем розвитку соціальної інфраструктури сільських населених пунктів. Аналітична записка. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/1132/> (дата звернення: 28.01.2018).
3. Victor M., Villalobos A. (2015). Development of rural territories in Central America to benefit from new geospatial information URL: <http://replica.iica.int/DOCS/B3686i/B3686i.PDF>.
4. Wang X., Jikun H., Linxiu Z., Scott R. (2011). The Rise of Migration and the Fall of Self Employment in Rural China's Labor Market. *China Economic Review*. Vol. 22, no 4, pp. 573- 584.
5. Головне управління статистики у Вінницькій області. URL: <http://www.vn.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 31.01.2018).
6. Гончарук І. В. Підприємницька діяльність з виробництва біопалива як сфера розвитку «зеленого бізнесу». *Економічний форум*. 2013. №4. С. 93–98.
7. Горин В.П. Проблеми фінансового забезпечення аграрного сектору. *Економіка і суспільство*. Мукачівський державний університет. 2016. № 2. С. 518-524.
8. De Janvry A., Sadoulet E. (2007). Toward a territorial approach to rural development. *Journal of Agricultural and Development Economics*. Vol. 4, no. 1, pp. 66-98.
9. EU-Rural 2030. A European political strategy by 2030. URL: <http://doc.ruraleurope.org/public/Web/Communication/RED/EN/RED-Com2030-E.pdf>
10. Жибак М. М. До питання проблем та перспектив розвитку сільських територій. URL: http://www.economy.in.ua/pdf/5_2012/5.pdf (дата звернення: 01.02.2018).
11. Калетнік Г.М. Науково-навчально-виробничий комплекс як концепція механізму переходу агропромислового виробництва на інноваційну модель розвитку. *Економіка АПК*. 2013. №9. С. 5–11.
12. Leuba P. A better future for Europe's rural areas. URL: <https://rm.coe.int/a-better-future-for-europe-s-rural-areas-governance-committee-rapporte/168074b728> (дата звернення: 19.10.2017).
13. Лупенко Ю.О. Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року / За ред. Ю. О. Лупенка, В. Я. Месель-Веселяка. Київ, 2012. 218 с.
14. Лупенко Ю.О. Розвиток аграрного сектору економіки України: прогнози та перспективи. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія Економіка*. Частина 2. 2015. № 2(4). С. 30–34.
15. Магійович Р.І. Стан, проблеми та перспективи розвитку сільських територій Західного регіону України. URL: <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=75015> (дата звернення: 03.01.2018).
16. Мацьків В. Складові фінансового забезпечення розвитку аграрного сектору. *Сталий розвиток економіки*. 2015. №3. С. 276–281.
17. Помаз Ю. В. Перспективи розвитку сільських територій Полтавського регіону. *Наукові праці Полтавської державної аграрної академії*. 2012. № 2 (5). Т. 2. С. 232–235.
18. Structural Change in Agriculture and Rural Livelihoods: Policy Implications for the New Member States of the European Union. URL: http://www.iamo.de/fileadmin/documents/sr_vol61.pdf. (дата звернення: 13.01.2018).
19. Jara Martinez, Carlos Julio. Social quality and sustainable development of rural territories: why must sociability be capitalized? *Rural Development Technical Handbook*. 2008. No. 34. P.38.
20. Яценко О. В. Стан та перспективи розвитку сільських територій центрального регіону України. URL: file:///C:/Users/user1/Downloads/econ_2012_11_8.pdf (дата звернення: 12.02.2018)

REFERENCES

1. A better life in rural areas. Cork 2.0 declaration (2016). Available at: <http://enrd.ec.europa.eu> (Accessed 22 Januar 2018).
2. Avchukhova, A.M., Kochemirovskaya O. O. (2014). Shchodo problem rozvytku sotsialnoi infrastruktury silskykh naselenykh punktiv. Analytychna zapyska [Concerning the problems of the development of social infrastructure of rural settlements. Analytical note.] Available at: <http://www.niss.gov.ua/articles/1132/> (Accessed 28 Januar 2018).

3. Victor, M., Villalobos, A. (2015). Development of rural territories in Central America to benefit from new geospatial information URL: <http://repiica.iica.int/DOCS/B3686i/B3686i.PDF>
4. Wang, X., Jikun, H., Linxiu, Z., Scott, R. (2011). The Rise of Migration and the Fall of Self Employment in Rural China's Labor Market. *China Economic Review*, vol. 22, no. 4, pp. 573-584.
5. Holovne upravlinnia statystyky u Vinnytskiy oblasti [The Main Department of Statistics in Vinnytsia Oblast]. Available at: <http://www.vn.ukrstat.gov.ua> (Accessed 31 Januar 2018).
6. Goncharuk, I.V. (2013). Pidpriemnytska diialnist z vyrobnytstva biopalyva yak sfera rozvytku «zelenoho biznesu» [Business activity on biofuel production as a sphere of development of "green business"]. *Ekonomichnyi forum* [Economic forum], no. 4, pp. 93-98.
7. Horyn, V.P. (2016). Problemy finansovoho zabezpechennia ahrarynoho sektoru. [Problems of financial provision of the agrarian sector]. *Ekonomika i suspilstvo. Mukachivskiy derzhavnyi universytet*. [Economics and Society. Mukachevo State University], no. 2, pp. 518-524.
8. De Janvry, A., Sadoulet, E. (2007). Toward a territorial approach to rural development. *Journal of Agricultural and Development Economics*, vol. 4, no. 1, pp. 66-98.
9. EU-Rural 2030. A European political strategy by 2030. Available at: <http://doc.ruraleurope.org/public/Web/Communication/RED/EN/RED-Com2030-E.pdf> (Accessed 28 Februar 2018).
10. Zhibak, M.M. (2012). Do pytannia problem ta perspektyv rozvytku silskykh terytorii [On the Issues and Prospects for the Development of Rural Areas]. Available at: http://www.economy.in.ua/pdf/5_2012/5.pdf (Accessed 01 Februar 2018).
11. Kaletnik, H.M. (2013). Naukovo-navchalno-vyrobnychiy kompleks yak kontseptsiiia mekhanizmu perekhodu ahropromysloвого vyrobnytstva na innovatsiinu model rozvytku. [Scientific-educational production complex as a concept of the mechanism of the transition of agricultural production to an innovative model of development] *Ekonomika APK*. [Economy of agroindustrial complex], no. 9, pp. 5-11.
12. Leuba, P.A better future for Europe's rural areas. Available at: <https://rm.coe.int/a-better-future-for-europe-s-rural-areas-governance-committee-rapporte/168074b728> (Accessed 19 October 2017).
13. Lupenko, Yu.O. (2012). Stratehichni napriamy rozvytku silskoho gospodarstva Ukrainy na period do 2020 roku [Strategic directions of development of agriculture of Ukraine for the period till 2020]. Za red. Yu. O. Lupenka, V. Ya. Mesel-Veseliaka [Ed. Yu. O. Lupenko, V. Ya. Mesel-Veselyak]. Kyiv, 218 p.
14. Lupenko, Yu.O. (2015). Rozvytok ahrarynoho sektoru ekonomiky Ukrainy: prohnozy ta perspektyvy. [Development of the agrarian sector of Ukraine's economy: forecasts and perspectives]. *Naukovi visnyk Mukachivskoho derzhavnoho universytetu. Seriiia Ekonomika* [Scientific herald of Mukachevo State University. Series Economics], vol. 2, no. 4, pp. 30-34.
15. Magihovich, R. I. (2014). Stan, problemy ta perspektyvy rozvytku silskykh terytorii Zakhidnoho rehionu Ukrainy [Status, problems and prospects of rural areas development in the Western region of Ukraine]. Available at: <http://nauka.kushnir.mk.ua/?p=75015> (Accessed 03 Januar 2018).
16. Matskiv, V. (2015). Skladovi finansovoho zabezpechennia rozvytku ahrarynoho sektoru [Components of financial support for the development of the agrarian sector]. *Stalyi rozvytok ekonomiky* [Sustainable development of the economy], no. 3, pp. 276-281.
17. Pomaz, Yu. V. (2012). Perspektyvy rozvytku silskykh terytorii Poltavskoho rehionu [Prospects for the development of rural areas of the Poltava region]. *Naukovi pratsi Poltavskoi derzhavnoi ahrarynoi akademii*- Scientific Papers of the Poltava State Agrarian Academy, no. 2 (5), pp. 232-235.
18. Mollers, Ju., Buchenrieder, G., Csaki, C. (2011). Structural Change in Agriculture and Rural Livelihoods: Policy Implications for the New Member States of the European Union. *IAMO*, vol. 61. Available at: http://www.iamo.de/fileadmin/documents/sr_vol61.pdf. (Accessed 13 Januar 2018).
19. Martinez, J., Julio, C. (2008). Social quality and sustainable development of rural territories: why must sociability be capitalized? *Rural Development Technical Handbook*, no. 34, 38 p.
20. Yatsenko, O.V. (2012) Stan ta perspektyvy rozvytku silskykh terytorii tsentralnoho rehionu Ukrainy [State and prospects of development of rural territories of the central region of Ukraine]. Available at: file:///C:/Users/user1/Downloads/econ_2012_11_8.pdf (Accessed 12 Februar 2018).

Приоритеты развития инфраструктуры сельских территорий как составляющей обеспечение устойчивого развития

Томашук И.В.

Рассмотрены проблемы развития производственной и социальной инфраструктуры сельских территорий. Проанализирована динамика основных составляющих развития инфраструктуры сельских территорий и их влияние на социально-экономическое положение Винницкого региона. Аргументированно влияние аграрного производства на развитие инфраструктуры сельских территорий. Акцентировано, что развитие сельских территорий сегодня характеризуется обострением ряда проблем, наиболее актуальными из которых являются демографический кризис, упадок социальной инфраструктуры, безработица и бедность, а главное – не урегулирован вопрос землепользования.

Исследовано стратегическое значение многофункционального развития сельских территорий с учетом опыта стран-членов Европейского Союза, стран-членов Совета Европы. Доказано, что обеспечение эффективного развития инфраструктуры сельских территорий нужно начинать с разработки государственной программы развития отдельного населенного пункта с учетом природных особенностей территории. Определено, что решением глобальных проблем развития сельских территорий является внедрение несельскохозяйственных видов деятельности, в частности экоинноваций.

Ключевые слова: сельские территории, социальная инфраструктура, аграрный сектор, реформирование, стратегия, инновации, ресурсный потенциал, региональная политика.

Priorities for the development of infrastructure of agricultural territories as providing complex sustainable development

Tomashuk I.

The problems of the development of industrial and social infrastructure of rural areas are regarded. The dynamics of the main components of the rural infrastructure development and their influence on the socio-economic situation of Vinnytsiya are analyzed.

The influence of agrarian production on the development of rural infrastructure is justified. It is emphasized that the development of rural areas today is characterized by the aggravation of a number of problems, the most serious of which are the demographic crisis, the decline of social infrastructure, the unemployment and poverty, but the most important problem is that the land use issues are not regulated.

The strategic importance of the multifunctional development of rural areas is studied, taking into account the experience of the countries – members of the European Union and the Council of Europe. It is proved that in order to provide the effective development of rural infrastructure it is necessary to work out a state program of the development of a separate area, taking into account its natural features. It has been determined that the introduction of non-agricultural activities, in particular eco-innovations, is the solution of the global problems of rural areas.

It has been outlined that the presence of the effectively functioning social infrastructure of rural areas is one of the determinants of not only the social stability but also of the effective management. It has been determined that the absence of important structural elements of the social sphere causes the plenty outflow of labor from rural areas, as well as their decline.

It has been established that the social infrastructure is a material base of the social sphere of the village and a set of the objects belonging to the service sector of the rural population (utilities, transport, communication, trade, public catering, household services, healthcare, social services, education, culture, art and sports). Their functioning is aimed at satisfying the rural population's needs.

It has been investigated that during the year so far dependence the considerable structural reforms were carried out in the village, the land and property relations were radically reorganized, the organizational and legal structures of the market orientation on the basis of private ownership of the land and property, as well as the individual, family and collective forms of labor organization were created. It has been discovered that the agro-industrial complex became the focus of the increased economic activity and the investment attractiveness.

It is analyzed that the introduction of non-agricultural activities, in particular green tourism, can become the solution for today's problems of the development of agro-industrial complex and the effective functioning of rural areas, and at the same time, of the improvement of their infrastructure. It is proved that rural areas are not only the spatial basis of production, but also the natural environment and people's place of life. That is why the efficiency of the use of the territory depends on the person, his cultural and educational level, professional training, political activity, skills, motivation, desire and ability to work and manage.

It is motivated that the development of agrarian and non-agrarian activities capable of creating the necessary financial basis for serious socio-economic transformations in the countryside and ensuring the proper living conditions of the population should be the basis for the revival of rural territories. At the same time, it is extremely necessary to develop a new paradigm of management of agrarian enterprises in order to increase the efficiency of their economic activity, to implement a comprehensive program for the development of the agro-industrial complex of the region by creating an effective system of relations at all levels of government. It is proved that today the priority task of state authorities and local self-government is the social rebirth of the village.

It is argued that the activation of the infrastructure of the Ukrainian village is possible thanks to the state support of the agrarian sector in combination with the development of rural areas. It is extremely necessary to develop a new paradigm of the management of agrarian enterprises in order to increase the efficiency of their economic activity, to implement a comprehensive program for the development of the agro-industrial complex of the region by creating an effective system of relations at all levels of management.

Key words: social infrastructure, agrarian sector, reform, strategy, innovations, resource potential, regional policy.

Надійшла 10.04.2018 р.

УДК 351.823.004. (045)

СКАРБОВІЙЧУК Т.В., аспірантка

Вінницький національний аграрний університет

tanyskarb@ukr.net

**ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ МАЛИХ МІСТ
ТА ОБЛАСНОГО ЦЕНТРУ АГРАРНОГО РЕГІОНУ**

Стаття містить результати дослідження соціально-економічного розвитку малих міст як територіальних та кластерних центрів аграрного регіону. На прикладі розвитку агропромислового комплексу Вінниччини сфокусована увага на мале місто як центр переробної промисловості з можливістю розвитку інфраструктури.

Розвиток малих міст в Україні залежить від багатьох факторів, серед яких базовими є економічний потенціал міста як території, промислового осередку з врахуванням традицій, особливостей провідних галузей економічного розвитку визначеного регіону.

Модель малого міста може бути основою для формування загальної методики виявлення особливостей розвитку міста як центру аграрного регіону. Розвиток міста як центру аграрного регіону має базуватись на відомих концепціях успішного розвитку міст, а саме – сталого та інтегрованого розвитку. Місто розглядається не тільки як територія